

## **Faktor Kesopanan dan Strategi Komunikasi dalam Genre Perbincangan di Televisyen**

*Rohaidah Mashudi*

[idah@mmu.edu.my](mailto:idah@mmu.edu.my)

*Universiti Multimedia, Malaysia*

*Ahmad Mahmood Musanif*

[amusanif@fbmk.upm.edu.my](mailto:amusanif@fbmk.upm.edu.my)

*Universiti Putra Malaysia*

*Adi Yasran Abdul Aziz*

[adi@fbmk.upm.edu.my](mailto:adi@fbmk.upm.edu.my)

*Universiti Putra Malaysia*

*Hasnah Mohamad*

[hasnah@fbmk.upm.edu.my](mailto:hasnah@fbmk.upm.edu.my)

*Universiti Putra Malaysia*

### **ABSTRAK**

Program perbincangan interaktif di televisyen adalah dikategorikan sebagai genre berdasarkan beberapa kriteria yang telah dikenal pasti mengikut analisis genre linguistik. Penonjolan gejala penggunaan bahasa dalam genre perbincangan di saluran-saluran televisyen ini menjelaskannya sebagai suatu peristiwa bahasa. Peristiwa bahasa perbincangan di televisyen telah mewujudkan perhubungan dua hala dalam kalangan pemeran. Justeru, proses sosial yang ada memerlukan penelitian terhadap faktor-faktor yang mempengaruhi kesopanan dan strategi komunikasi yang digunakan oleh pemeran-pemeran. Strategi komunikasi yang dikaitkan dengan kesopanan ini perlulah ditandai dengan beberapa faktor antaranya, faktor peranan dan perbezaan taraf sosial. Penafian terhadap pengaruh faktor-faktor penggunaan kesopanan dan pelanggaran dalam strategi komunikasi hanya mencetuskan kecelaruan pemeran terhadap pemahaman tentang suatu budaya dan sosialnya. Kajian ini memberi tumpuan kepada genre perbincangan yang bersiaran di Radio dan Televisyen Malaysia (RTM) saluran perdana TV 1. Penelitian terhadap faktor penggunaan kesopanan dan strategi komunikasi yang terdapat dalam peristiwa bahasa ini dianalisis dan dijelaskan mengikut pendekatan Asmah Hj Omar. Tujuan kajian ini adalah untuk menghuraikan dan menjelaskan faktor-faktor yang mempengaruhi penggunaan strategi komunikasi yang ditandai dengan kesopanan dalam genre perbincangan di televisyen. Tiga genre perbincangan daripada Forum Hal Ehwal Islam di RTM TV1 direkodkan sebagai teks kajian. Hasil kajian ini mendapati bahawa strategi komunikasi yang ditandai dengan kesopanan yang berterusan mewujudkan komunikasi berkesan dalam mencapai tujuan sebenar suatu perbincangan yang bersiaran di televisyen.

**Katakunci:** kesopanan; strategi komunikasi; genre perbincangan; wacana; linguistik

## Politeness Factor and Communication Strategy in the Discussion Genre on Television

### ABSTRACT

The interactive nature of discussion programme on television is categorized as a genre based on several identified criteria in accordance to the linguistic genre analysis. In addition, the prominent language usage indicator in the discussion genre on television channels are evidence of a speech event. The speech event of a discussion on television has created a two-way interaction among the participants. Consequently, the existing social process requires a thorough examination of factors which influence politeness and communication strategy used by the participants. Communication strategies, which are connected to politeness, need to be marked by several factors, which among others are role and differences in social status. The denial of the influence of politeness factors and violation of communication strategies will only result in the participant's confusion on their understanding of a culture and its society. This research focuses on the discussion genre which is aired on the prime channel, TV 1, on Malaysia Radio and Television broadcasting (RTM). Thorough examination on the use of politeness factors and communication strategies which occur in this speech event have been conducted and data has been analysed and described according to the approach by Asmah Hj Omar. The objective of this study is to explain and describe factors that influence the use of communication strategies marked with politeness, in a television discussion genre. Three episodes based on *Forum Hal Ehwal Islam*, which discuss religious issues, were recorded. This study found that continuous communication strategies marked with politeness create effective communication in achieving the actual purpose of a discussion aired on television.

**Keywords:** politeness; communication strategy; genre discussion; discourse; linguistics

### PENDAHULUAN

Program-program yang disiarkan di televisyen memperlihatkan kepelbagaian genre. Malah setiap genre jelas menunjukkan ciri-ciri tertentu untuk membezakan antara genre-genre tersebut. Rancangan berbentuk perbincangan merupakan salah satu daripada genre yang bersiaran di televisyen Malaysia. Genre perbincangan memberi banyak maklumat yang berguna untuk dikongsi bersama dengan komuniti wacana yang lain. Banyak program berbentuk genre perbincangan yang disiarkan di televisyen Malaysia melalui saluran-saluran televisyen kerajaan dan swasta antaranya, seperti *Dialog*, *Bicara Kampus*, *Suara Siswa* dan *Forum Perdana Hal Ehwal Islam* yang disiarkan di RTM TV 1, Al-Kulliyah di TV 3, Semanis Kurma di TV 9 dan sebagainya.

Terdapat pelbagai format dalam pengendalian genre perbincangan di televisyen Malaysia. Antara bentuk genre perbincangan yang terdapat di televisyen adalah seperti forum, wawancara, dan temu bual. Kepelbagaian dalam format pengendalian genre perbincangan ini telah meletakkan perbincangan interaktif dalam televisyen sebagai perbincangan umum yang utama untuk mendapatkan pendapat tentang isu-isu tertentu (Thornborrow, 2007). Genre perbincangan merupakan wadah bagi pihak-pihak tertentu dalam menyampaikan maklumat tentang sesuatu isu dan maklumat ini dikongsi bersama dengan orang ramai. Ini kerana dalam suatu perbincangan interaktif terdapat komuniti wacana yang perlu diberikan tumpuan. Bahkan Swales (2005) menjelaskan kehadiran komuniti wacana ini telah membuka ruang kepada perkaitan yang rapat antara setiap komuniti wacana melalui jaringan sosial yang mengikat antara satu sama lain.

Genre perbincangan mempunyai struktur interaksi yang menepati maksud genre oleh Swales (2005) bahawa genre mempunyai permulaan, pertengahan dan pengakhiran. Justeru, genre perbincangan di televisyen yang merupakan perbincangan yang interaktif berbeza dengan perbualan harian di kedai makan misalnya. Ini kerana dalam genre perbincangan di televisyen terdapat seorang perantara yang bertindak mengendalikan perbincangan interaktif tersebut. Oleh yang demikian, perantara akan memulakan suatu perbincangan dengan memperkenalkan setiap pemeran utama, seterusnya perbincangan diteruskan dengan pemeran-pemeran utama memberi maklumat seperti yang diminta oleh perantara. Perbincangan yang interaktif ini diakhiri dengan ungkapan penutup oleh perantara.

Genre perbincangan melalui saluran komunikasi secara bersemuka di televisyen, melibatkan pengerusi dan pemeran-pemeran utama yang menjadi tumpuan penonton bagi mendapatkan maklumat tentang suatu topik. Disebabkan hal yang sedemikian, pengerusi dan pemeran-pemeran utama mempunyai peranan masing-masing dalam menjayakan suatu perbincangan. Perantara bertindak memberi peluang kepada setiap pemeran utama untuk terlibat dalam perbincangan kerana dalam genre perbincangan terdapat lebih daripada seorang pemeran utama. Malah penonton yang diperkatakan di sini tidak sahaja melibatkan penonton di studio tetapi melibatkan penonton di luar studio seperti di rumah yang mengikuti perbincangan tersebut melalui siaran di televisyen. Ini kerana bukan sahaja perbincangan yang perlu diberi tumpuan sahaja malah kehadiran pemeran yang terlibat secara langsung dalam perbincangan tersebut, penonton di studio, juga penonton yang menonton perbincangan tersebut (van Rees, 2007).

Justeru, kesopanan dan strategi komunikasi yang digunakan oleh pengerusi dan pemeran-pemeran utama dalam peristiwa bahasa perbincangan interaktif di televisyen ini dapat memastikan sama ada tujuan penyiaran program tersebut dapat dicapai atau tidak oleh pihak-pihak yang berkenaan. Oleh itu, tujuan utama kajian ini adalah untuk menghuraikan dan menjelaskan faktor-faktor yang mempengaruhi penggunaan strategi komunikasi yang ditandai dengan kesopanan dalam genre perbincangan di televisyen khususnya yang disiarkan dalam bahasa Melayu di TV 1 Radio Televisyen Malaysia (RTM). Program perbincangan yang menjadi bahan kajian adalah Forum Perdana Ehwat Islam yang telah lama bersiaran dan mempunyai komuniti wacana yang sangat luas. Program ini disiarkan sekali dalam seminggu di TV 1 dalam masa lebih kurang satu jam.

## KESOPANAN DAN STRATEGI KOMUNIKASI

Perbincangan tentang kesopanan boleh dilihat berdasarkan dua jenis kesopanan, iaitu kesopanan asas dan kesopanan kendala. Menurut Asmah Hj Omar (2000) kesopanan asas adalah kesopanan yang sedia ada yang merupakan pedoman bagi ahli-ahli masyarakat berhubung antara satu sama lain dengan cara menunjukkan adanya sikap berbaik-baik antara mereka. Ini menunjukkan kesopanan asas sebenarnya adalah kesopanan yang dimiliki oleh sesuatu masyarakat. Justeru, pelanggaran kepada kesopanan asas dalam sesuatu masyarakat menjadi satu kebiadapan yang bukan hanya dalam masyarakat itu sendiri bahkan kepada masyarakat yang lain. Kesopanan kendala pula, menurut Asmah Hj Omar (2000) adalah kesopanan yang menggambarkan usaha yang dilakukan oleh ahli-ahli masyarakat dalam berhubung satu sama lain dengan memberi perhatian pada kendala-kendala tertentu. Hal sedemikian melibatkan faktor-faktor yang mempengaruhi pengucapan atau perlakuan yang menjurus kepada kesopanan kendala. Malah kendala-kendala yang mempengaruhi kesopanan dalam suatu peristiwa bahasa tersebut merangkumi faktor-faktor yang telah dibincangkan oleh Hymes (1977), iaitu siapa bercakap apa dengan siapa, di mana, mengapa dan bagaimana (*who speaks what to whom, where, why and how*).

Strategi komunikasi yang digunakan dalam suatu perbincangan interaktif dapat memastikan suatu perbincangan mencapai tujuannya. Justeru, Ab. Razak Ab. Karim (2006) telah memberi pengertian strategi komunikasi sebagai cara-cara yang digunakan oleh pemeran-pemeran yang terlibat dalam sesuatu peristiwa bahasa yang berlaku untuk mencapai tujuan tertentu. Malah penelitian terhadap strategi komunikasi dapat dilihat berdasarkan teknik yang digunakan oleh pemeran-pemeran yang terlibat dalam peristiwa bahasa tersebut. Hal ini sedemikian kerana strategi komunikasi secara tidak langsung melibatkan lakuan dan peristiwa bahasa yang digunakan penutur yang terlibat, iaitu setiap kali ujaran dituturkan, penutur mempunyai kehendak yang perlu disampaikan dan didengar serta diketahui pendengar (Saidatul Nornis Mahali, 2008). Misalnya, apabila seorang pengerusi dalam perbincangan interaktif di televisyen hendak mendapatkan maklumat atau mendapatkan penjelasan tentang sesuatu perkara daripada panel-panel jemputan atau pemeran-pemeran utama sudah pasti akan menggunakan strategi komunikasi yang benar-benar sesuai. Ini juga adalah bagi memastikan hubungan dua hala antara pengerusi dan pemeran utama akan berterusan.

Strategi komunikasi sebenarnya mempunyai perkaitan dengan strategi kesopanan walaupun strategi ini bukan berlaku pada keseluruhan strategi komunikasi. Oleh yang demikian, suatu strategi yang dapat memperlihatkan kesopanan lazimnya ditandai dengan kesopanan dari segi tingkah laku dan tutur kata yang sopan. Strategi kesopanan yang diperkatakan dalam kajian ini hanyalah merupakan kesopanan kendala yang merupakan tambahan kepada kesopanan asas yang biasanya berbeza antara satu masyarakat dengan masyarakat yang lain.

Tumpuan terhadap faktor-faktor kesopanan dan strategi komunikasi dalam genre perbincangan di televisyen memerlukan pemahaman terhadap maksud genre. Justeru, unsur-unsur genre dalam suatu teks perlu diberi perhatian agar pemilihan teks tersebut menepati maksud genre. Ini kerana faktor-faktor kesopanan dan strategi komunikasi dalam genre perbincangan memerlukan teks yang lengkap bukan sekadar memberi penelitian terhadap satu dua ayat sahaja. Hal yang demikian, genre perbincangan di televisyen ini boleh dilihat berdasarkan teks lisan atau teks tulisan, yang mempunyai unsur-unsur genre.

### GENRE PERBINCANGAN DI TELEVISYEN

Secara umum, genre merujuk kepada jenis. Penelitian genre dalam linguistik adalah berdasarkan unsur-unsur tertentu yang terpapar dalam satu teks. Ini seperti yang telah dijelaskan oleh Asmah Hj Omar (2010b) bahawa genre adalah jenis penulisan yang mempunyai bentuk, kandungan dan teknik yang menggambarkan adanya jaringan sosial tertentu yang menggunakannya semasa peristiwa bahasa tersebut berlaku. Oleh yang demikian untuk menjelaskan genre perbincangan di televisyen ini, unsur-unsur genre seperti bentuk, kandungan dan teknik perlu dikenal pasti.

Malah jaringan sosial seperti yang dinyatakan oleh Asmah Hj Omar (2010b) dalam pengertian genre ini menjadi suatu tanda yang jelas untuk membezakan peristiwa bahasa tertentu sebagai suatu genre. Ini kerana jaringan sosial yang menjadi ciri khusus untuk suatu genre tidak diperkatakan dalam etnografi komunikasi dan juga wacana (Ahmad Mahmood Musanif, 2009). Manakala Swales (2008) pula telah mendefinisikan genre, sebagai:

*“ A genre comprises a class of communicative event, the members of which share some set of communicative purpose...”*

Ini bermaksud genre adalah suatu peristiwa komunikatif, yang mempunyai tujuan bersama dalam kalangan komuniti wacananya. Bahkan tujuan komunikatif ini dapat dikenal pasti oleh

komuniti wacananya seperti dalam kalangan ahli profesional atau komuniti akademik seperti yang dinyatakan oleh Bhatia (1993):

*“Genre is a recognizable communicative event characterized by a set of communicative purposes(s) identified and mutually understood by the members of the professional or academic community in which it regularly occurs.”*

Genre perbincangan yang bersiaran di televisyen diletakkan sebagai peristiwa komunikatif atau peristiwa bahasa kerana terdapatnya penonjolan dalam penggunaan bahasanya. Ini kerana peristiwa komunikatif menurut Ab. Razak Ab. Karim (2005) merupakan peristiwa bahasa yang melibatkan pertuturan ataupun hubungan antara anggota masyarakat, iaitu apabila berlakunya perhubungan sudah pasti wujud bahasa sebagai alat komunikasi yang paling efektif di kalangan mereka. Dalam peristiwa ini wujud komunikasi dua hala antara pemeran-pemeran yang mempunyai tujuan komunikasi yang dimiliki bersama. Justeru, genre diletakkan sebagai suatu proses sosial yang berlaku dalam kalangan komuniti wacana yang mempunyai tujuan bersama. Malah Asmah Hj Omar (2009a) telah menyatakan bahawa genre adalah teks yang mengisi wacana dengan mempunyai sifat dan ciri berikut;

1. Komuniti sosial, yang dikenal sebagai komuniti sosial wacana.
2. Mesej yang didalamnya terungkap makna sosial dan tujuan wacana.
3. Laras dan sosioretorik.
4. Bentuk teks yang khusus

Dengan mengambil ciri-ciri yang telah dinyatakan oleh Asmah Hj Omar (2009a) ini, proses pengenalan peristiwa bahasa tertentu sebagai suatu genre yang tersendiri boleh berlaku dengan mudah. Persamaan dari segi laras bahasa yang digunakan dalam teks-teks tertentu hanya merupakan kebetulan sahaja kerana genre tidak mempunyai laras bahasa yang khusus.

Genre perbincangan di televisyen diletakkan sebagai suatu genre berdasarkan analisis genre, iaitu dengan meneliti unsur-unsur bentuk, kandungan dan teknik yang digunakan dalam kalangan komuniti wacananya. Oleh itu, dalam genre perbincangan ini unsur bentuk boleh diteliti daripada aspek latar, pemeran, saluran komunikasi, kandungan perbincangan, peraturan interaksi dan struktur interaksi. Unsur dalam kandungan pula boleh dilihat berdasarkan ungkapan dan laras yang diujarkan oleh pemeran dalam peristiwa bahasa ini. Manakala untuk unsur teknik, penelitian dilakukan dengan melihat lakuan bahasa dan strategi komunikasi yang kerap digunakan oleh pemeran-pemeran. Namun demikian dalam genre perbincangan di televisyen ini, jaringan sosial menjadi komponen penting untuk membezakan antara peristiwa bahasa perbincangan interaktif dengan perbualan biasa seperti di kedai kopi.

## METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini menggunakan metodologi kajian lapangan hiliran sebagai cara untuk melihat bahasa dari konteks penggunaannya iaitu dengan meneliti penggunaan bahasa dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen. Bahkan melalui kajian lapangan hiliran ini seperti yang diakui oleh Asmah Hj Omar (2008) bahawa data seperti ini dapat dikaji dari segi strategi komunikasi, organisasi perbualan, peristiwa bahasa dan lakuan bahasa, ciri-ciri kesopanan, pewujudan dan penyelesaian konflik dan sebagainya. Kajian ini melibatkan kaedah rakaman dan kaedah kepustakaan.

Dalam kaedah rakaman, tiga genre perbincangan melalui program yang sama iaitu Forum Hal Ehwal Islam di RTM TV1 telah diambil sebagai teks kajian. Berikut tajuk-tajuk yang dipilih:

1. Permudah yang Menyusahkan (PM) 22 Mac 2012
2. Kepentingan Nilai dalam Peningkatan Kualiti Individu (KNPKI) 3 Mei 2012
3. Toleransi dalam Agama (TA) 24 Mei 2012

Rakaman dibuat pada minggu yang berbeza iaitu dengan mengambil masa hampir satu jam bagi setiap genre perbincangan ini. Justeru, setiap genre perbincangan ini membawa tajuk yang berbeza dengan pemeran utama yang juga berbeza. Untuk memudahkan analisis data dijalankan, rakaman tersebut telah dibuat transkripsi iaitu dalam bentuk teks bertulis.

Manakala kaedah kepustakaan digunakan untuk membuat analisis kandungan teks, iaitu dengan membuat penelitian terhadap teks Forum Hal Ehwal Islam. Dalam membuat analisis ini terlebih dahulu dikenal pasti unsur-unsur genre yang terdapat dalam peristiwa bahasa perbincangan interaktif di televisyen ini. Teks lengkap genre perbincangan di televisyen merupakan data yang dianalisis untuk mengenal pasti faktor-faktor kesopanan dan strategi komunikasi yang digunakan oleh pemeran-pemeran dalam perbincangan interaktif ini.

### **FAKTOR PENENTUAN KESOPANAN DALAM GENRE PERBINCANGAN DI TELEVISYEN**

Daripada penelitian terdapat dua jenis kesopanan yang ada dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini, iaitu (i) kesopanan asas dan (ii) kesopanan kendala. Namun demikian, perbincangan hanya menjurus kepada tambahan kepada kesopanan asas iaitu kesopanan kendala. Justeru, faktor-faktor seperti yang telah dikemukakan oleh Hymes (1977) untuk membuat penelitian terhadap kendala yang mempengaruhi kesopanan dikemukakan dalam huraian yang seterusnya ini.

Dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen, perbincangan tentang **apa** mempunyai kaitan dengan tajuk atau bidang perbincangan dalam kegiatan bahasa yang berlaku. Justeru, penetapan tajuk perbincangan dalam suatu peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini membantu pemeran utama dalam membuat persediaan menjawab persoalan yang dikemukakan oleh pengerusi atau penonton. Malah tajuk perbincangan yang berbeza setiap kali bersiaran mempengaruhi ujaran yang diungkapkan oleh pemeran-pemeran. Pemilihan kata oleh pemeran dapat menyampaikan kandungan perbincangan dan mencapai tujuan perbincangan.

Latar perbincangan interaktif iaitu di studio televisyen, jelas mempunyai kaitan dengan faktor **di mana**. Melalui latar perbincangan ini, peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen memerlukan suasana formal. Malah susun atur kerusi meja bagi pemeran-pemeran dalam peristiwa bahasa ini juga jelas mempunyai susun atur yang sangat sesuai bagi perbincangan yang interaktif. Dengan latar perbincangan ini, pengerusi perlu bijak untuk memberi giliran bercakap kepada pemeran-pemeran utama.

**Mengapa** merupakan faktor yang merujuk kepada tujuan perbincangan dalam suatu peristiwa bahasa. Perbincangan yang interaktif dalam genre perbincangan di televisyen adalah untuk berkongsi maklumat tentang suatu isu semasa dengan orang ramai. Di samping itu, hasil daripada permintaan maklumat daripada pengerusi kepada pemeran-pemeran utama dapat menambahkan lagi maklumat yang perlu dikongsi dengan komuniti wacana.

**Bagaimana** dapat menjelaskan cara atau saluran perbincangan bagi suatu peristiwa bahasa. Perbincangan dalam genre perbincangan di televisyen ini diadakan secara bersemuka, iaitu antara pengerusi dan pemeran-pemeran utama. Di samping itu, rakaman dilakukan bagi setiap kali suatu perbincangan yang interaktif ini berlangsung. Ini bagi memastikan perkongsian maklumat dapat dilakukan pada masa hadapan sekiranya diperlukan.

Oleh yang demikian, faktor-faktor penentuan kepada kesopanan ini membawa kepada perbincangan tentang strategi komunikasi dan kesopanan dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen. Pemeran yang terlibat dalam peristiwa bahasa ini mempunyai strategi yang tertentu dalam memastikan komunikasi yang berterusan.

### **STRATEGI KOMUNIKASI DAN KESOPANAN DALAM GENRE PERBINCANGAN DI TELEVISYEN**

Pemeran-pemeran dalam perbincangan interaktif genre perbincangan di televisyen ini dengan jelas menggunakan strategi komunikasi tertentu seperti kaedah langsung, kaedah tak langsung dan kaedah penggunaan bunga bahasa bagi mencapai tujuan mereka. Strategi komunikasi yang sesuai amat penting digunakan oleh setiap pemeran dalam suatu perbincangan yang interaktif sebagai cara-cara untuk mencapai tujuan, misalnya untuk mendapatkan maklumat atau penjelasan tentang suatu topik perbincangan. Dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini dapat diperlihatkan bahawa strategi komunikasi yang digunakan oleh setiap pemeran disertai dengan kesopanan. Malah Asmah Hj Omar (2000) menyatakan strategi yang menandai kesopanan ini melibatkan faktor-faktor yang berikut:

1. Perkaitan peranan
2. Perbezaan taraf sosial
3. Kewujudan kuasa
4. Menjaga air muka
5. Kepatuhan kepada tajuk atau bidang
6. Kepatuhan kepada peraturan perbincangan

Justeru, peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini dapat diperjelaskan berdasarkan faktor-faktor tersebut yang dipamerkan oleh setiap pemeran. Faktor-faktor yang dinyatakan Asmah Hj Omar (2000) ini menjadikan suatu strategi komunikasi yang berkesan dalam perbincangan interaktif ini bersesuaian dengan latar peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen.

### **PERKAITAN PERANAN**

Dalam perbincangan interaktif, perakuan adanya perkaitan peranan antara setiap pemeran menjadi faktor utama bagi memastikan perjalanan suatu perbincangan itu berjalan lancar telah dinyatakan oleh Goffman (1981). Hal demikian kerana pemeran-pemeran yang terlibat dalam perbincangan genre perbincangan di televisyen ini seperti pengerusi, pemeran-pemeran utama atau panel-panel utama dan penonton memahami peranan masing-masing.

Pengerusi dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini berperanan untuk mengendalikan perbincangan yang dijalankan secara langsung. Ini dapat menjelaskan peranan pengerusi yang mempunyai kuasa yang tinggi jika dibandingkan dengan pemeran-pemeran utama. Justeru, apabila pemeran ingin memberikan pendapat, keperluan untuk mendapatkan keizinan terlebih dahulu daripada pengerusi amat penting. Di samping itu juga, kepatuhan pemeran-pemeran utama kepada giliran dalam bercakap secara tidak langsung mempamerkan peranan pengerusi yang besar dengan memberi peluang kepada setiap pemeran untuk menyuarakan pendapat mereka. Manakala penonton juga turut memahami peranan yang dimainkan oleh pengerusi apabila menunggu kebenaran daripada pengerusi sebelum mengemukakan sebarang pertanyaan kepada pemeran-pemeran utama. Perhatikan contoh-contoh lakuan-lakuan bahasa yang memperlihatkan kuasa pengerusi dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini sama ada kepada pemeran utama atau penonton:

1. Sebelum mengakhiri perbincangan kita pada malam ini, kita persilakan panel kita untuk membuat kesimpulan, satu minit sahaja. Mungkin kita boleh mulakan dengan ... (24 Mei 2012, TA)
2. Dengan kesempatan masa yang ada ini kita minta ustaz ...dapat memberi kata-kata terakhir demi memberi pemahaman kepada penonton kita tentang tajuk yang dibincangkan pada hari ini.(22 Mac 2012, PM)
3. Jadi, saudara Mohamad apakah yang boleh disimpulkan tentang perbincangan pada malam ini...(3 Mei 2012, KNPKI)
4. Baiklah, kita beri peluang pula kepada penonton di studio untuk bertanya kepada ahli-ahli panel kita pada malam ini. (22 Mac 2012, PM)
5. Puan yang bertanya boleh bagitau nama? (22 Mac 2012, PM)

Berdasarkan contoh di atas jelas menunjukkan kuasa yang dimiliki oleh pengerusi. Dalam contoh 1, 2, dan 3, kuasa pengerusi diperlihatkan dengan lakuan bahasa yang memberi maksud arahan kepada setiap pemeran utama untuk membuat kesimpulan di atas suatu perbincangan. Manakala dalam contoh 4 kuasa pengerusi ditunjukkan melalui lakuan bahasa yang membawa maksud keizinan pengerusi kepada penonton untuk mengemukakan pertanyaan. Dalam contoh 5 pula kuasa pengerusi dapat dilihat daripada lakuan bahasa yang membawa pengertian kepada pertanyaan.

Di samping itu perakuan kepada peranan pengerusi yang bertanggungjawab dalam mengendalikan genre perbincangan di televisyen ini turut diperlihatkan daripada pengucapan-pengucapan yang diujarkan oleh pemeran-pemeran utama. Perhatikan contoh-contoh di bawah:

1. Sebenarnya, Tuan Pengerusi, mengikut pendapat saya berasaskan fahaman Islam yang begitu terhad dan juga tidak mendalam, saya suka menyebut...(24 Mei 2012, TA)
2. Tuan Pengerusi, apa yang saya hendak tambahkan di sini ialah dari segi ...(24 Mei 2012, TA)
3. Soalnya, Tuan Pengerusi, sama ada kerjasama ini boleh dianggap sebagai kerjasama yang biasa. (22 Mac 2012, PM)

Dalam contoh di atas dapat diperlihatkan pemeran utama yang memperakui peranan pengerusi sebagai orang yang bertanggungjawab mengemukakan pertanyaan. Oleh itu, pemeran-pemeran ini pula mempunyai peranan untuk menjawab pertanyaan tersebut. Lakuan bahasa yang diujarkan oleh pemeran utama ini adalah sebagai respons dan perhatian yang perlu diberikan oleh pengerusi. Ini dapat diperhatikan daripada ujaran ungkapan "Tuan Pengerusi" setiap kali sesuatu respons diberikan oleh pemeran utama.

Selain itu, setiap pemeran saling memahami peranan yang dimainkan dalam perbincangan genre perbincangan di televisyen ini. Perakuan terhadap kehadiran dan peranan antara setiap pemeran dapat dilihat daripada contoh-contoh berikut:

1. Saya setuju dengan Dr. Ang tadi iaitu anak-anak mesti mempunyai model yang nantinya menjadi sumber rujukan. (22 Mac 2012, TA)
2. Terima kasih, Tuan Pengerusi. Saya memang bersetuju dengan pandangan Prof. Madya Mohamad. (22 Mac 2012, PM)

Berdasarkan contoh di atas dapat dijelaskan bahawa setiap pemeran utama mengakui peranan masing-masing. Ini dapat diperhatikan daripada kata panggilan yang diujarkan mengikut kedudukan sosial setiap pemeran. Oleh demikian komponen-komponen komunikasi yang ditonjolkan oleh Hymes (1977) menjadi input kepada pemeran dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini bagi membina suatu hubungan sosial yang kukuh. Malah



proses sosial dapat berterusan melalui komuniti wacana yang mempunyai tujuan dan minat bersama dalam suatu kegiatan bahasa.

### PERBEZAAN TARAF SOSIAL

Komponen *Siapa bercakap dengan siapa* seperti yang diungkapkan Hymes (1977) berkait rapat dengan faktor kesedaran akan adanya perbezaan taraf sosial antara pemeran. Perbincangan interaktif secara bersemuka dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen memudahkan pemeran-pemeran yang terlibat memahami perbezaan taraf sosial antara setiap pemeran. Penjelasan pangkat sosial yang merujuk kepada kedudukan setiap pemeran dalam masyarakat boleh diperhatikan berdasarkan sapaan yang digunakan.

Dalam jadual berikut dapat diperhatikan ungkapan sapaan yang diujarkan oleh pengerusi dan pemeran-pemeran dalam kegiatan bahasa ini:

JADUAL 1. Contoh ungkapan sapaan

Pemeran yang Terlibat	Ungkapan-Ungkapan Sapaan Mengikut Peranan
A. Pengerusi kepada Pemeran	Encik , saudara, puan, Dr, Prof., Prof Madya Dr., Prof. Madya Saudara, Dato'
B. Pemeran kepada Pengerusi	Dato' Dr , Dato', Dato' pengerusi, saudara pengerusi, tuan pengerusi
C. Pemeran kepada Pemeran	Puan, encik, saudara, Prof. Madya, Dr., Dato'
D. Pengerusi kepada Penonton	Tuan-tuan dan puan-puan, para pendengar, penonton

Ungkapan-ungkapan yang disenaraikan di atas diujarkan oleh pengerusi dan pemeran-pemeran utama. Tujuannya adalah bagi menunjukkan rasa hormat antara satu sama lain. Berikut beberapa contoh penggunaan ungkapan tersebut:

#### A. Pengerusi kepada Pemeran Utama

- I. **Encik Ahmad** ingin menambah? (22 Mac 2012, PM)
- II. **Saudara John** ada menyebut tentang nilai agama...(24 Mei 2012, TA)
- III. Mungkin **Puan Halimah** boleh mula dengan...(22 Mac 2012, TA)
- IV. Jadi sekarang **Dr. Pathma**, adakah kita merasakan ...(3 Mei 2012, KNPKI)
- V. Jadi, saya ingin mendapat reaksi daripada **Prof. Madya saudara Mohamad**, ...(24 Mei 2012, TA)
- VI. Kita juga ingin meminta pendapat daripada **Dato'** mengenai perkara yang sama. (24 Mei 2012, TA)

#### B. Pemeran Utama kepada Pengerusi

- I. Terima kasih **Dato' Pengerusi**. (3 Mei 2012, KNPKI)
- II. Terima kasih **Dato'**. (3 Mei 2012, KNPKI)
- III. Sepertimana yang **tuan pengerusi** mungkin maklum...(22 Mac 2012, PM)
- IV. **Saudara pengerusi**, dari kacamata agama lain...(24 Mei 2012, TA)

#### C. Pemeran Utama kepada Pemeran Utama

- I. Saya bersetuju dengan idea **saudara Ahmad Berek**. (3 Mei 2012, KNPKI)
- II. ...saya setuju dengan tafsiran **encik Aidit**,... (24 Mei 2012, TA)
- III. Saya memang bersetuju dengan pandangan **Prof. Madya Mohamad**. (3 Mei 2012, KNPKI)
- IV. Saya setuju dengan **Dr. Ang** tadi iaitu anak-anak mesti ...(22 Mac 2012, PM)

- V. Saya setuju dengan pendapat **Dato'** itu tetapi saya suka melihat faedah dari segi sosial. (24 Mei 2012, TA)
- VI. Terima kasih Dato' Pengerusi. Saya setuju apa yang **rakan** saya kata tapi saya hendak tambah sedikit iaitu budaya ... (24 Mei 2012, TA)

#### D. Pengerusi kepada Penonton

- I. ...**para pendengar sekalian**, marilah kita bersama-sama... (22 Mac 2012, PM)
- II. ...**saudara penonton** yang dihormati sekalian. (22 Mac 2012, PM)
- III. **Sidang penonton** yang dihormati sekalian. (22 Mac 2012, PM)
- IV. **Tuan-tuan dan puan-puan para penonton** yang dihormati sekalian. (22 Mac 2012, PM)

Di samping itu juga, dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen turut diperlihatkan dengan rujukan kehormat. Mengikut Asmah Hj Omar (2009b) rujukan kehormat ialah rujukan yang dikenakan kepada sasaran menurut taraf sosialnya, sama ada mempunyai gelaran tertentu atau tidak. Dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen didapati pengerusi hanya mengungkapkan rujukan kehormat kepada pemeran yang mempunyai gelaran kurniaan kerajaan tetapi tidak kepada pemeran yang mempunyai gelaran kurniaan iktis. Lihat contoh berikut;

- I. Untuk membincangkan tajuk ini, kita menjemput dua ahli panel iaitu **Y. Bhg. Datuk** Prof. Dr. Khoo Kay Kim, dari Jabatan Sejarah, Universiti Malaya dan Prof. Dr. Mohd. Kamal Hassan, Timbalan Rektor (Akademik), Universiti Islam Antarabangsa.
- II. Yang pertama, **Y. Bhg. Dato'** Syed Abdul Jabbar Shahabuddin, Ketua Eksekutif, Bursa Komoditi Kuala Lumpur, dan yang kedua, Prof. Madya Dr. Oo Yu Hock, dari Fakulti Ekonomi dan Pentadbiran, Universiti Malaya. (3 Mei 2012, KNKI)
- III. Maka untuk itu saya ingin meminta pendapat **Y. Bhg. Datuk** Syed Jabbar, adakah perniagaan ... (3 Mei 2012, KNPKI)

Daripada pemerhatian, dapat dilihat bahawa bagi tujuan menjelaskan judul suatu perbincangan itu telah dijemput pemeran-pemeran yang sesuai dan yang bertanggungjawab dapat memberi penjelasan yang tepat. Justeru, pengerusi telah bertindak memperkenalkan setiap pemeran dengan jawatan yang disandang oleh setiap pemeran. Ini secara tidak langsung dapat menunjukkan penghormatan dan kesopanan kepada pemeran-pemeran yang dijemput dalam genre perbincangan di televisyen tersebut dan menunjukkan hubungan sosial yang terjalin. Perhatikan contoh di bawah:

- I. Di sebelah kanan saya ialah Dr. Ang Eng Suan iaitu **Pengarah** Pusat Reproduksi Manusia, Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara (LPPKN)....dan di sebelah kiri saya ialah Dr. Sidek Baba iaitu **Dekan** Pusat Matrikulasi, Universiti Islam Antarabangsa.
- II. Ahli panel yang kita jemput khusus untuk membincangkan tajuk ini ialah yang pertama di sebelah kanan saya ialah saudara Dr. Siddiq Fadhil, **Pensyarah** daripada Universiti Kebangsaan Malaysia dan juga Pengerusi Panel Perundingan Institut Kajian Dasar. Di sebelah beliau ialah Prof. Tilla Chelliah iaitu seorang **pensyarah** dari Fakulti Pendidikan Universiti Malaya.

(22 Mac 2012, PM)

Berdasarkan contoh di atas dapat dijelaskan penggunaan kata panggilan yang diujarkan oleh pengerusi semasa memperkenalkan pemeran utama dalam peristiwa bahasa forum televisyen ini mengikut kedudukan sosial masing-masing. Malah dalam kalangan pemeran-pemeran ini mereka sedar akan pangkat sosial dan jawatan yang telah dianugerahkan kepada setiap

pemeran. Justeru, pangkat yang diperoleh sama ada anugerah akademik atau pentadbiran meletakkan pemeran-pemeran ini pada kedudukannya yang jelas dalam masyarakat.

### KEWUJUDAN KUASA

Kewujudan kuasa ini adalah merujuk kepada kesedaran akan adanya kuasa pada peranan dan taraf tertentu dalam kalangan pemeran dan juga pihak-pihak tertentu (Asmah Hj Omar, 2000). Justeru, dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini terdapat pemeran yang menunjukkan mempunyai kuasa yang sangat jelas semasa perbincangan ini berlangsung. Pengerusi dikatakan mempunyai kedudukan kuasa yang tinggi (Lauerbach, 2007). Bahkan pengerusi merupakan individu yang secara jelas dapat dilihat kuasanya oleh kalangan pemeran utama dan penonton. Ini dapat diperhatikan apabila pengerusi menentukan giliran dalam bercakap bagi setiap pemeran utama. Malah keizinan juga perlu diperoleh dari pengerusi sekiranya pemeran utama ingin mengemukakan pendapat semasa giliran dalam bercakap belum sampai masanya atau ingin memberi pandangan yang tidak termasuk dalam skop perbincangan. Perhatikan contoh di bawah:

1. Kalau Dato' Pengerusi **izinkan**, saya hendak melihat istilah ulama dalam al Quran itu ...*(24 Mei 2012, TA)*
2. **Izinkan** saya saudara pengerusi bahawa saya melihat di antara mekanisme yang terbaik mengikut perspektif Islam ialah...*(24 Mei 2012, TA)*
3. Baik, **kalau Dato' setuju**, saya boleh cuba jelaskan tentang ilmu dalam konteks tamadun Islam. *(24 Mei 2012, TA)*

Penonjolan kuasa pengerusi dalam pengendalian perbincangan ini sebenarnya atas arahan pihak tertentu. Hal ini menunjukkan bahawa wujudnya kuasa tersembunyi yang ditujukan kepada pihak-pihak tertentu seperti penerbit rancangan genre perbincangan di televisyen ini dan pihak penganjur yang kehadiran mereka boleh dipisahkan dari segi tempat dan masa seperti yang telah dibincangkan oleh Fairclough (1995). Justeru, dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini kehadiran pihak-pihak yang terlibat disebalik tabir semasa berlangsungnya perbincangan ini tidak diperlihatkan kepada penonton. Dari segi tempat mereka sudah pastinya tidak berada bersama-sama dengan pemeran-pemeran. Malah arahan-arahan yang diberikan kepada pengerusi dalam mengendalikan perbincangan yang interaktif ini juga telah diberikan oleh pihak penerbit dari awal perancangan lagi (Goffman, 1981). Secara jelas terdapat pemisahan masa untuk melihat kehadiran pihak penerbit ini.

Bahkan dengan memahami kewujudan kuasa tersembunyi ini sebenarnya secara tidak langsung membawa pengerusi dan pemeran-pemeran utama kepada kepatuhan masa. Ini kerana peristiwa bahasa yang berlaku secara langsung di televisyen mengikut Goffman (1981) terikat kepada perjalanan masa yang telah ditetapkan oleh pihak penerbit. Ketidapatuhan masa ini hanya membawa kepada penangguhan kepada program-program yang telah disusun oleh saluran-saluran televisyen tertentu. Mungkin juga perbincangan interaktif itu terpaksa dihentikan siaran secara langsung di televisyen serta merta.

Dalam perbincangan genre perbincangan di televisyen ini yang berlangsung secara bersemuka atau dua hala, kuasa tersembunyi yang dimiliki oleh pihak-pihak yang tidak nyata kehadirannya dalam peristiwa bahasa ini menjadi tunjang utama kepada kelancaran perjalanan perbincangan ini. Malah kuasa tersembunyi ini menjadi suatu faktor yang menandai kesopanan dalam peristiwa perbincangan yang interaktif ini.

### MENJAGA AIR MUKA

Dalam komunikasi dua hala, air muka memainkan peranan penting bagi mewujudkan komunikasi yang berkesan. Menurut Asmah Hj Omar (2000), air muka mempunyai peranan

bukan setakat masa berlangsungnya komunikasi, tetapi menjangkau ruang lingkup yang lebih jauh kerana air muka adalah berasaskan kepada maruah dan martabat. Peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen yang bersiaran secara langsung ini memerlukan penyediaan soalan yang rapi agar soalan yang dikemukakan kepada pemeran utama tidak menjatuhkan air muka mereka. Bahkan seorang pengerusi juga dapat menjaga air mukanya sendiri dengan mengemukakan soalan yang benar-benar menepati tajuk perbincangan. Perhatikan contoh berikut;

**Contoh 1:**

Pengerusi: ...Apakah ini satu perkara yang bercanggah dengan nilai-nilai agama umpamanya?

Pemeran

Utama : Ya...persoalan ini amat menarik dalam konteks tajuk ini iaitu bagaimana agama melihat perubahan-perubahan yang berlaku dan bagaimana pula agama menangani masalah yang berlaku di dalam kehidupan masyarakat ini? Faktor terpenting ...

*(24 Mei 2012, TA)*

**Contoh 2:**

Pengerusi: ...Kali ini IKIM akan memilih tajuk mengenai Institusi Keluarga...Jadi sekarang saya akan mempersilakan Dr. Mahmud Zuhdi untuk menerangkan secara umum mengenai konsep keluarga dari segi pandangan Islam, dipersilakan.

Pemeran

Utama : Pada pandangan Islam, keluarga boleh disifatkan sebagai satu kelompok hidup ...

*(22 Mac 2012, TA)*

Menurut Ab. Razak Ab. Karim (2006), unsur menjaga air muka bukan sahaja tergambar pada aspek bahasa sopan yang digunakan . Ini bermaksud terdapat unsur-unsur lain yang boleh diperhatikan sebagai gambaran kepada menjaga air muka dalam suatu peristiwa bahasa yang berlangsung. Unsur menjaga air muka dalam perbincangan interaktif ini boleh diperhatikan juga daripada ciri-ciri paralinguistik pemeran yang dipertontonkan kepada penonton. Pemeran memperlihatkan ciri paralinguistik mengikut kesesuaian makna lakuan bahasa yang diujarkan oleh pemeran semasa berlangsungnya peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini. Penekanan dalam menyampaikan maklumat ditonjolkan dengan cara menggenggam tangan, mengangkat tangan dan mengangguk-anggukkan kepala. Bagaimanapun, pemeran sama sekali tidak menunjukkan gerakan yang mempunyai makna yang negatif. Ini sudah pasti dapat menjaga air muka pemeran-pemeran utama yang mempunyai latar belakang pendidikan yang tinggi.

Selain penggunaan bahasa sopan dan bahasa Melayu berwibawa untuk menjaga air muka pemeran-pemeran ini, struktur interaksi genre perbincangan di televisyen turut menyumbang kepada faktor menjaga air muka. Dengan adanya pembuka, pengenalan pemeran-pemeran utama, pernyataan tujuan suatu genre perbincangan di dijalankan, tanya jawab dan penutup dalam peristiwa bahasa ini telah memberi gambaran perancangan teliti yang telah dibuat oleh pihak penerbit dan kebijaksanaan pengerusi mengendalikan perbincangan tersebut. Oleh yang demikian, secara tidak langsung dapat menjaga air muka semua pihak yang terlibat dalam penganjuran genre perbincangan di televisyen ini.

Ini menjelaskan faktor menjaga air muka yang dikemukakan Asmah Hj Omar (2000) ini tidak sahaja mementingkan imej diri pemeran-pemeran semasa berlangsungnya perbincangan

dalam genre perbincangan di televisyen ini, malah faktor ini menjangkau lebih jauh lagi. Hal yang demikian berbeza jika mengambil konsep muka (*face*) seperti yang dikemukakan Brown dan Levinson (1990) yang memberi penekanan terhadap imej diri penutur di tempat awam (*public self-image*) yang dilihat hanya bersifat sementara iaitu semasa suatu interaksi berlaku.

### **KEPATUHAN KEPADA TAJUK ATAU BIDANG PERBINCANGAN**

Peristiwa bahasa atas pentas (*on stage*), memperlihatkan suatu situasi yang dirancang. Oleh yang demikian tajuk atau bidang yang menjadi perbincangan telah ditetapkan. Kepatuhan kepada tajuk ataupun bidang merupakan salah satu daripada ciri kesopanan dalam sesuatu peristiwa bahasa yang diperkatakan oleh pemeran (Ab. Razak Ab. Karim, 2006).

Kepatuhan kepada tajuk memudahkan pengerusi mengawal perbincangan. Sekiranya terdapat pemeran utama yang menyimpang daripada tajuk perbincangan pengerusi bertindak mengingatkan pemeran utama kembali patuh kepada tajuk perbincangan (lihat contoh 1 di bawah). Malah pemeran utama mempunyai kesedaran sendiri dalam mematuhi tajuk perbincangan (lihat contoh 2 di bawah). Perhatikan contoh yang berikut:

#### **Contoh 1:**

Pengerusi: Itu adalah toleransi antara penganut dalam satu agama, tetapi fokus perbincangan kita ialah toleransi dalam berbagai agama.  
(24 Mei 2012, TA)

#### **Contoh 2:**

Pemeran utama: Baik Dato' Pengerusi. Saya lebih suka kalau kita bincangkan soal yang Dato' Pengerusi bangkitkan iaitu peranan ilmu dalam pembangunan masyarakat. Kita perlu yakin bahawa masyarakat hanya mungkin dibangunkan di atas asas keilmuan yang kukuh.  
(3 Mei 2012, KNPKI)

Oleh yang demikian, kepatuhan kepada tajuk atau bidang yang dapat diperhatikan di sini menjadi salah satu ciri kesopanan dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen. Kepatuhan pemeran utama ini dapat mengelakkan daripada timbul kekeliruan dalam kalangan penonton terutamanya. Ini secara tidak langsung menjadi peraturan kepada pengerusi dan pemeran dalam mencapai kelancaran perjalanan perbincangan yang interaktif genre perbincangan di televisyen ini.

### **KEPATUHAN KEPADA PERATURAN PERBINCANGAN**

Menurut Asmah Hj Omar (2000) semua jenis perbincangan mempunyai peraturan sendiri. Justeru, pengendalian perbincangan yang interaktif melalui saluran secara bersemuka di televisyen memerlukan kepada setiap pemeran untuk mematuhi peraturan yang telah ditetapkan oleh pihak penerbit. Peraturan ini berubah mengikut peristiwa bahasa yang berlaku, ini kerana mengikut Lauerbach (2007) sifat peristiwa bahasa adalah dinamik. Bahkan ini secara tidak langsung memberi penelitian kepada struktur interaksi dalam peristiwa bahasa tersebut. Dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini, perlu ada pembukaan atau pengenalan, perjalanan perbincangan dan penutup. Mengikut peraturan, genre perbincangan di televisyen perlu dikendalikan oleh seorang pengerusi.

Dengan mengikut struktur perbincangan yang telah dirancang ini, pengerusi dalam bahagian pengenalan perlu menyatakan tajuk perbincangan. Seterusnya pengerusi bertindak memperkenalkan pemeran-pemeran utama yang telah diundang bagi membincangkan tajuk yang dikemukakan. Oleh demikian, pemeran-pemeran ini sebenarnya telah mengetahui lebih awal tajuk perbincangan tersebut. Malah pemeran-pemeran ini juga telah dimaklumkan skop perbincangan mengikut bidang masing-masing.

Walaupun peraturan dalam genre perbincangan di televisyen ini tidak dimaklumkan kepada pemeran-pemeran tetapi setiap pemeran telah sedia maklum dengan kehadiran seorang pengerusi. Hal yang sedemikian, membawa kepada kepatuhan giliran dalam bercakap bagi setiap pemeran-pemeran. Pengerusi bertindak memberi peluang kepada setiap pemeran untuk mengutarakan pandangan mereka terhadap satu-satu tajuk yang telah dikemukakan. Bahkan pemeran perlu mendapatkan keizinan daripada pengerusi untuk mengemukakan pandangan atau menjawab sesuatu persoalan sekiranya giliran untuk bercakap belum sampai kepadanya. Begitu juga dengan penonton yang ingin mengemukakan soalan kepada pemeran utama akan diberikan peluang oleh pengerusi. Ini bermakna penonton tidak dibenarkan mengemukakan soalan pada sebarang masa, kerana terdapat tempoh masa yang telah ditetapkan oleh pihak penerbit yang dikhaskan untuk penonton.

Mengikut peraturan perbincangan genre perbincangan di televisyen ini, pengerusi perlu bertindak menutup atau membuat rumusan tajuk yang telah dibincangkan. Peraturan-peraturan dalam genre perbincangan di televisyen ini sebenarnya banyak bergantung kepada kecekapan seorang pengerusi semasa mengendalikan suatu perbincangan tersebut. Bahkan dalam peristiwa bahasa genre perbincangan di televisyen ini tidak ada satu keputusan yang diberikan bagi satu-satu tajuk yang telah dibincangkan. Perhatikan contoh petikan permulaan dan penutup peristiwa bahasa ini yang diujarkan oleh pengerusi di bawah:

**Permulaan:** Selamat menonton sekali lagi siri Forum Institusi Kefahaman Islam Malaysia dan pada rancangan kali ini kita akan membincangkan satu tajuk yang agak penting, yang sentiasa kita bicarakan dalam menghadapi abad ke-21 iaitu tentang Kepentingan Nilai Dalam Peningkatan Kualiti Individu.  
(3 Mei 2012, KNPKI)

**Penutup:** Saya bagi pihak IKIM ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada kedua tokoh kita, dan insya-Allah suatu hari nanti mereka berdua akan dapat bersama kita untuk menghurai dan mengupas persoalan ini.  
(3 Mei 2012, KNPKI)

Berdasarkan contoh petikan di atas dapat dilihat peraturan interaksi yang dipatuhi oleh pengerusi. Hal ini dapat diperhatikan apabila pengerusi memulakan perbincangan dengan memaklumkan tajuk perbincangan terlebih dahulu. Bahkan pada bahagian penutup pula pengerusi telah sedia maklum yang peristiwa bahasa ini telah sampai kepada pengakhiran perbincangan iaitu apabila cukup masa yang telah diperuntukkan. Ini bermakna pengerusi bertindak mengakhiri perbincangan tanpa perlu mendapatkan sebarang keputusan daripada pemeran-pemeran.

## KESIMPULAN

Berdasarkan huraian dan penjelasan yang diberikan tentang faktor-faktor penentuan dalam penggunaan kesopanan dan strategi komunikasi dalam genre perbincangan di televisyen, jelas menunjukkan berlakunya hubungan sosial antara pemeran-pemeran. Peranan-peranan wacana yang dituturkan dalam setiap lakuan bahasa mempunyai maksud yang membawa kepada

tujuan bersama. Ini kerana mengikut Paltridge (2004) pengetahuan dalam genre dapat membantu berkomunikasi dengan efektif antara komuniti wacana.

Penelitian terhadap faktor-faktor kesopanan menjadi satu perkara yang perlu dititikberatkan dalam mencapai tujuan bersama terutama dalam suatu perbincangan interaktif. Lantaran itu, kajian ini memperlihatkan faktor-faktor yang dinyatakan Asmah Hj Omar (2000), sebagai suatu strategi komunikasi yang berkesan dalam peristiwa bahasa seperti forum televisyen.

Di samping faktor-faktor kesopanan ini, ungkapan dan lakuan bahasa yang memberi maksud strategi komunikasi dalam kalangan pemeran dapat memperjelaskan lagi suatu perbincangan tersebut. Justeru, didapati pemeran-pemeran dalam peristiwa bahasa ini tidak mengabaikan strategi yang menandai kesopanan seperti yang dibincangkan oleh Asmah Hj Omar (2000) iaitu faktor-faktor perkaitan peranan, perbezaan taraf sosial, kewujudan kuasa, menjaga air muka, kepatuhan kepada tajuk atau bidang dan kepatuhan kepada peraturan perbincangan suatu perbincangan yang dijalankan. Ini adalah untuk memastikan dalam suatu peristiwa bahasa yang berlaku komuniti wacananya dapat mencapai tujuan bersama (Swales, 2008).

Di samping itu kehadiran pemeran dalam peristiwa bahasa forum televisyen ini mempunyai pelbagai peranan sosial seiringan dengan huraian oleh Goffman (1981) tentang peranan pemeran dalam suatu peristiwa sosial. Kecenderungan pemeran menggunakan pelbagai strategi komunikasi dalam peristiwa bahasa perbincangan interaktif ini turut menekankan faktor-faktor kesopanan.

Dalam kajian ini, jelas menunjukkan perbincangan interaktif dalam televisyen ini dapat mencapai tujuan perbincangan melalui strategi komunikasi yang ditandai dengan kesopanan. Pemeran-pemeran dalam peristiwa bahasa perbincangan yang interaktif ini bertanggungjawab untuk mencapai komunikasi berkesan kerana ini untuk memastikan komuniti wacana yang mempunyai minat bersama dapat memahami perbincangan yang dijalankan.

## RUJUKAN

- Ab. Razak Ab. Karim .(2006). *Warkah Melayu Lama*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ahmad Mahmood Musanif (2009). Peristiwa Bahasa Temu Bual Akhbar sebagai Satu Genre Linguistik. Dalam Zaitul Azma Zainon Hamzah et.al. *Penelitian Bahasa dan Budaya Melayu: Teori dan Aplikasi (20-35)*. Serdang: Universiti Putra Malaysia.
- Ashinida Aladdin. (2012). Analisis Penggunaan Strategi Komunikasi Dalam Komunikasi Lisan Bahasa Arab. *GEMA Online® Journal of Language Studies*. Vol. 12(2), 645-666.
- Asmah Hj Omar (1992). *The Linguistics Scenery Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Hj Omar (2000). *Wacana Perbincangan, Perbahasan dan Perundingan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Hj Omar. (2008). *Kaedah Penyelidikan Bahasa di Lapangan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Hj Omar. (2009a). *Panduan Wacana Akademik Teori dan Penerapan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Hj Omar. (2009b). *Nahu Melayu Mutakhir*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Hj Omar (2010a). *Kajian dan Perkembangan Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Asmah Hj Omar (2010b). *Wacana Temuduga dan Wawancara*. (Edisi ke-2). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Bhatia, V.K. (1993). *Analysing Genre: Language Use in Professional Settings*. London: Longman.
- Brown, P dan Levinson, S.C. (1990). *Politeness: Some Universal in Language Usage*. Cambridge University Press.
- Goffman, E. (1981). *Forms of Talks*. Oxford: Basil Blackwell.
- Hazlina Abdul Halim. (2012). Pengaruh Bahasa Melayu Dan Bahasa Inggeris Dalam Strategi Penukaran Kod Bahasa Perancis. *GEMA Online® Journal of Language Studies*. Vol. 12(2), 693-709.
- Hyland, K. (2008). Genre and Academic Writing in the Disciplines. Cambridge University Press. *Journal Language Teaching*. Vol. 41(4), 543-562.
- Hymes, D. (1977). *Foundation in Sociolinguistics: An Ethnographic Approach*. London: Tavistock Publications Limited.
- Lauerbach, G. (2007). Argumentation in Political Talk Show Interviews. *Journal of Pragmatics*. Vol. 39, 1388-1419.
- Paltridge, B. (2004). *Genre and the Language Learning Classroom*. An Arbor: University of Michigan Press
- Saidatul Nornis Hj. Mahali. (2008). Interaksi Sosial dalam Isun-Isun Bajau. *Akademika*. Vol. 74, 59 – 87. Muat turun 8 Ogos 2012 dari [http://www.ukm.my/penerbit/jurnal\\_pdf/akademika/jakad\\_74/600dpi\\_pdf/Jakad\\_74-04.pdf](http://www.ukm.my/penerbit/jurnal_pdf/akademika/jakad_74/600dpi_pdf/Jakad_74-04.pdf)
- Swales, J. M. (2005). *Research Genres: Explorations and Applications*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Swales, J. M. (2008). *Genre Analysis: English in Academic and Research Settings*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thornborrow, J. (2007). Narrative, Opinion and Situated Argument in Talk Show Discourse. *Journal of Pragmatics*. Vol. 39, 1436-1453.
- van Rens, M. A.(2007). Discourse Analysis and Argumentation Theory: The Case of Television Talk. *Journal of Pragmatics*. Vol. 39, 1454-1463.

## PENULIS

Rohaidah Mashudi merupakan pensyarah kanan di Universiti Multimedia, kampus Melaka. Beliau juga adalah pelajar peringkat doktor falsafah di Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi, Universiti Putra Malaysia.

Ahmad Mahmood Musanif (Dr) merupakan profesor madya dan juga Penyelaras Siswazah (M.A dan Ph.D) Jabatan Bahasa Melayu di Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi di Universiti Putra Malaysia. Beliau mempunyai kepakaran dalam penyelidikan Semantik, Analisis Wacana dan Analisis Genre dalam Linguistik.

Adi Yasran Abdul Aziz (Dr.) merupakan profesor madya di Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi di Universiti Putra Malaysia. Beliau juga adalah Ketua Jabatan Bahasa Melayu yang mempunyai kepakaran dalam penyelidikan yang bersangkutan dengan Fonetik dan Fonologi, dan Sistem Tulisan Jawi.

Hasnah Mohamad (Dr.) merupakan seorang pensyarah kanan di Fakulti Bahasa Moden dan Komunikasi di Universiti Putra Malaysia. Beliau mempunyai kepakaran dalam bidang Linguistik Terapan (Leksikografi dan Terminografi).